

Марченко В.М.

д.е.н., професор ФММ НТУУ «КПІ»

Богданович Л.Е.

студентка ФММ НТУУ «КПІ»

ТЕНДЕНЦІ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В статті наведено результати горизонтального та вертикального методів аналізу собівартості реалізованої продукції підприємства. За допомогою побудови регресійної моделі здійснено прогноз собівартості ПАТ «Галактон» на найближчі роки, а також надані рекомендації зі зниження рівня собівартості молочної продукції.

Ключові слова: собівартість продукції, витрати, горизонтальний та вертикальний аналіз, регресійна модель, шляхи зниження собівартості.

Вступ. Собівартість продукції є одним з найвагоміших показників роботи кожного підприємства, оскільки показує наскільки ефективно воно здійснює свою діяльність. Вона відображає всі види господарської діяльності, за її допомогою акумулюються результати використання всіх ресурсів виробництва. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємства, темпи розширеного відтворення, фінансовий стан суб'єктів господарювання, конкурентоспроможність продукції [1, с.132].

Собівартість продукції є показником ефективності використання ресурсів підприємства, і чим вона нижча, тим ефективніше використовуються матеріальні, трудові та інші ресурси підприємства.

Дослідженням собівартості та розробкою методологічних підходів до її зниження займалися як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці: Б.І. Бутинець, В.В. Нападовська, Г.Л. Громико, М.Я. Дем'яненко, І.О. Басманов, В.К. Радостовець та ін.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати стан собівартості на ПАТ «Галактон» за допомогою вертикального та горизонтального аналізу, зробити прогноз собівартості на наступні три роки та запропонувати шляхи її зниження.

Результати дослідження. Собівартість продукції (робіт, послуг) – це виражені у грошовій формі витрати, які пов'язані з підготовкою, організацією, веденням виробництва та реалізацією продукції (виконання робіт, надання послуг). Собівартість продукції (робіт, послуг) підприємства складається з витрат природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів, трудових ресурсів, а також інших витрат [4]. Витрати, які відносяться на собівартість продукції, визначаються Методичними рекомендаціями з формування собівартості продукції (робіт, послуг). Методологію обліку витрат підприємства

визначає Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

Аналіз собівартості продукції, робіт і послуг є важливим інструментом у системі управління витратами. Він дає змогу вивчити тенденції зміни її рівня, визначити відхилення фактичних витрат від нормативних (стандартних) та причини їх виникнення, виявити резерви зниження собівартості продукції і виробити заходи з їх реалізації [2, с. 236].

В економічній науці використовуються різні методи аналізу собівартості продукції. До найпоширеніших серед них слід віднести: аналіз абсолютних показників, горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний, факторний, ABC та функціонально-вартісний аналіз.

До найпростіших серед означених методів відносяться горизонтальний та вертикальний аналізи. Горизонтальний аналіз полягає в побудові однієї або декількох аналітичних таблиць, у яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання. Мета горизонтального аналізу полягає в тому, щоб виявити абсолютні і відносні зміни величин різних статей собівартості за певний період і дати оцінку змінам. Аналіз проводиться як за даними витрат підприємства, так і за даними калькуляцій видів продукції.

Вертикальний (структурний) аналіз витрат та калькуляцій полягає у визначенні питомої ваги кожної статті собівартості у загальному підсумку витрат (собівартості одиниці продукції), що дає можливість визначити структуру собівартості. Мета вертикального аналізу полягає у розрахунку частки окремих статей у загальних витратах та оцінці їх динаміки з тим, щоб мати можливість виявляти і прогнозувати структурні зміни витрат. Відносні показники дозволяють здійснити порівняння показників різних підприємств однієї галузі, а також різних галузей.

Об'єктами горизонтального та вертикального аналізу в системі управління витратами є статті калькуляції, виробничі витрати та елементи витрат. Елементи витрат є відображенням сумарної вартості всіх видів однорідних ресурсів згрупованих економічним змістом, незалежно від місця їх виникнення та носія витрат.

Аналіз елементів операційних витрат ПАТ «Галактон» за 2012-2013 рр. (табл.1) виявив тенденцію зниження як абсолютних значень витрат, так і зміни їх структури.

За даними таблиці видно, що у структурі собівартості найбільша частка припадає на матеріальні витрати. Частка виплат на оплату праці зменшилася на 4%, амортизація збільшилася на 25%, інші операційні витрати зменшилися на 20%. В цілому обсяг собівартості зменшився на 10% через скорочення затрат на матеріали, заробітну плату та інші витрати.

Тенденції зниження абсолютних значень витрат та їх структури обумовлені зростанням конкуренції на ринку молочної продукції та

зниженням кількості молочної сировини, яка виробляється в промисловому секторі та домогосподарствах України.

Таблиця 1

Горизонтальний та вертикальний аналіз за елементами операційних витрат за 2012-2013 рр. [6]

Елементи витрат	Витрати, тис.грн.		Частка витрат, %		Відхилення	
	2012	2013	2012	2013	Абсолютні, (+;-)	Відносні, %
Матеріальні витрати	390386	352147	71,6%	72,1%	-38239	-10%
Витрати на оплату праці	32634	31281	6%	6,4%	-1353	-4%
Відрахування на соціальні заходи	9885	10345	1,8%	2,1%	460	5%
Амортизація	11400	14262	2,1%	2,9%	2862	25%
Інші операційні витрати	100910	80283	18,5%	16,4%	-20627	-20%
Разом	545215	488318	100%	100%	-56897	-10%

Так, починаючи з 2010 року на ПАТ «Галактон» має місце різке зниження натуральних обсягів виробництва продукції більше, ніж в 2 рази (табл. 2).

Таблиця 2

Вихідні дані для побудови рівняння регресії [6]

Роки Показник	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	248361	257711	320358,6	361550	342505	491380	568227	619033
Собівартість, тис.грн.	209800,4	211815	273288	311168	305157	431195	442435	426814
Обсяг продукції, тис.т	13,27	14,08	12,26	14,12	19,42	15,93	11,29	8,91
Витрати на 1 грн. чистого доходу	84,47	82,19	85,31	86,06	89,10	87,75	77,86	68,95

На жаль, тенденції розвитку ПАТ «Галактон» є відображенням загальних тенденцій розвитку молочної промисловості. Так, у промисловості України з 2007 року має місце зниження індексів виробництва промислової продукції (табл. 3), що зумовлює зростання собівартості одиниці продукції при абсолютному зниженні сумарних витрат ресурсів.

В структурі видів продукції молочної промисловості України зростає частка дешевих видів продукції з низьким рівнем собівартості (табл. 4) з одночасним зниженням частки дорогої продукції, що і є поясненням тенденції зниження витрат на 1 грн. чистого доходу.

Таблиця 3

Індекси промислової продукції підприємств із виробництва молочних продуктів та морозива, %

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013 до 2007, %
Виробництво молочних продуктів та морозива	107,8	93,2	90,1	98,3	94,1	103,9	100,6	93,3

За даними Держкомстату України

Таблиця 4

Виробництво основних видів молочної продукції за 2003–2012 роки

Види продукції	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Молоко оброблене рідке, тис.т	645	716	864	820	863	808	770	801	888	909
Масло вершкове, тис.т	137	116	120	104	100	84,8	74,7	79,5	76,7	88,6
Спреди та суміші жирові, тис.т	...	53,0	80,3	71,1	83,8	81,8	73,1	65,9	60,7	54,6
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний, тис.т	57,7	71,3	83,5	93,2	92,6	91,9	84,8	78,5	76,4	78,9
Сири жирні, тис.т	173	224	274	217	246	236	224	207	178	168
Продукти кисломолочні, тис.т	427	467	499	524	532	532	492	479	474	489

За даними Держкомстату України

Прогнозування собівартості операційної діяльності можливе з використанням різноманітних економічних та математичних методів. Побудова регресійної моделі дозволяє виявити лінійні залежності між факторами та результатом та окреслити лінію тренду та прогнозовані значення собівартості на 2014-2016рр. В цьому випадку функція собівартості – це функція, де незалежною змінною є обсяг виробництва продукції, а залежною – собівартість продукції. Вихідні дані для побудови моделі наведені в таблиці 2.

Відповідні розрахунки здійснено за допомогою додаткових можливостей Excel (Пакет аналізу/Регресія), що дозволяє автоматично визначити тип залежності між досліджуваними ознаками. Рівняння регресії має вигляд $Y=439300-8,3 \cdot X$. В даному випадку залежність є поліноміальною 6-го степеня. За допомогою виявленої залежності та рівняння тренду прогноз собівартості на 2014-2016 рр. матиме вигляд, представлений на рис.1.

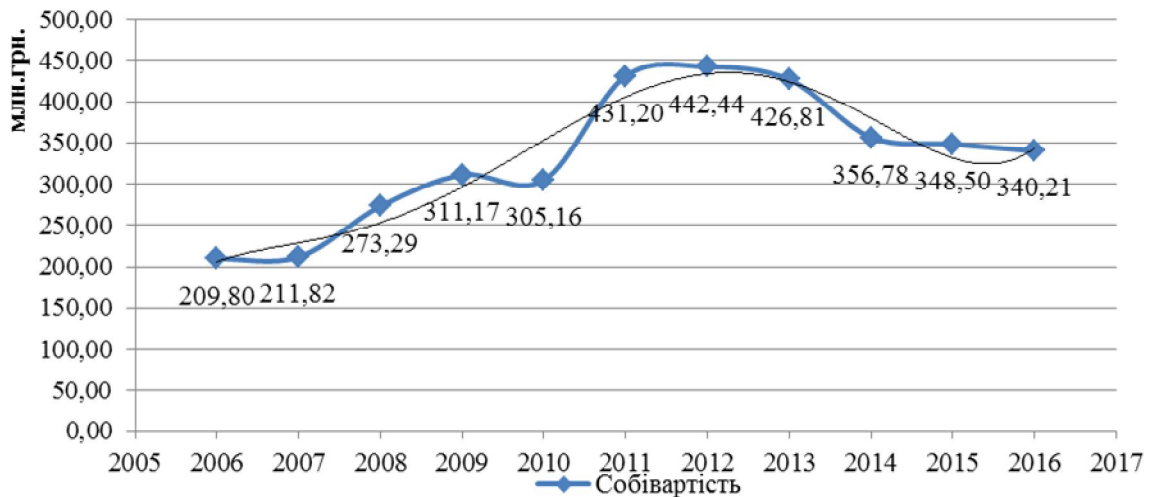

Рис. 1. Прогнозований рівень собівартості

З графіка випливає, що зі збільшенням обсягу виробництва, собівартість продукції скорочується.

Основними шляхами зі зниження собівартості може бути ефект масштабу, як видно з прогнозу, адже за рахунок збільшення кількості продукції витрати на одиницю даного виробу будуть зменшуватися. Найбільш ефективним шляхом зниження собівартості продукції є впровадження ресурсоекономних та ресурсозберігаючих технологій виробництва, впровадження світового досвіду контролю за витратами підприємства.

Важливим є також дотримання всіх головних принципів ефективного розміщення продуктивних сил: це скорочення шляхів між виробником та покупцем, між виробництвом і сировинною базою.

Висновки. Собівартість продукції є показником ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств. Тенденції динаміки собівартості є відображенням політики управління витратами на підприємстві та доцільності діяльності у виробництві даного виду продукції чи даного виду промислової діяльності.

В системі управління витратами аналіз собівартості є джерелом інформації для прийняття управлінських рішень щодо поведінки витрат.

В сучасний період економічного розвитку підприємств молочної промисловості має місце зниження абсолютних витрат на виробництво продукції, яке зумовлене зниженням обсягів виробництва продукції. Однак в таких умовах знижується ефективність використання ресурсів, про що свідчить показник витрат на 1 грн. чистого доходу підприємства.

В таких умовах підприємство змушене шукати резерви зниження не абсолютної суми витрат, а витрат на одиницю виробленої продукції.

Список використаних джерел

1. Афанасьєв М.В., Гончаров А.Б. Економіка підприємства: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / За редакцією проф. М.В. Афанасьєва. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 410 с.

2. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чу-маченка. – К.: КНЕУ, 2006. – 540 с.
3. Економіка підприємства: Підручник [Текст] / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 528 с.
4. Давидович І.Є. Контролінг: [навч. посіб.] / І.Є. Давидович. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 552 с.
5. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: [Навч. посіб.] / В. М. Івахненко – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2008. – 190 с.
6. Офіційний сайт ПАТ «Галактон» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.galacton.kiev.ua>

Марченко В.М.

д.э.н., профессор ФММ НТУУ «КПИ»

Богданович Л.Э.

студентка ФММ НТУУ «КПИ»

ТЕНДЕНЦИИ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

В статье приведены результаты горизонтального и вертикального методов анализа себестоимости реализованной продукции предприятия. С помощью построения регрессионной модели осуществлен прогноз себестоимости ПАО «Галактон» на ближайшие годы, а также даны рекомендации по снижению уровня себестоимости молочной продукции.

Ключевые слова: себестоимость продукции, затраты, горизонтальный и вертикальный анализ, регрессионная модель, пути снижения себестоимости.

Marchenko V.M.

doctor of science, economics, professor NTUU «KPI»

Bohdanovych L.E.

student FMM NTUU «KPI»

TRENDS IN PRODUCTION COSTS IN THE CURRENT ECONOMIC CONDITIONS

This article presents the results of the horizontal and vertical methods of analysis of the cost of sales of the company. By constructing a regression model the forecast cost of PC «Galakton» in the coming years, as well as recommendations to reduce the cost of dairy products.

Keywords: cost of production, consumption, horizontal and vertical analysis, regression model, ways to reduce costs.

Марченко В. М.

д.е.н., професор ФММ НТУУ «КПІ»

Продун М. Ю.

студент ФММ НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В даній статті досліджено особливості кадрової політики, яку здійснюють на сучасних українських підприємствах. Проаналізовано ключові проблеми, без вирішення яких неможливе становлення та реалізація кадрового механізму та запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: кадрова політика, персонал, управління.

Вступ. В умовах активного розширення діяльності українських підприємств за межі вітчизняного ринку все більш значущою в конкурентній боротьбі стає ефективність формування та здійснення кадрової політики.

Дана тема широко досліджена українськими та зарубіжними науковцями, такими як: Магура М.І., Грішнова О.А., Бандур С.І., Богиня Д.П., Гурне В.М., Миша В.П., Дорогунцов С.І., Колот А.М., Щокін Г.В. та інші. Ними сформовано підходи щодо трактування загалом категорії «кадрова політика», а також охарактеризовано сутність системи кадрової роботи та шляхи її покращення. Проте динамічні перетворення в сучасній вітчизняній економіці викликають появу низки нових проблем, які потребують вивчення.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз проблем сучасної кадрової політики вітчизняних підприємств і визначення шляхів їх вирішення.

Результати дослідження. Питання кадрової політики стає все більш значущим для українських підприємств, які діють в умовах зростання зв'язку української економіки із світовою. Поступово кадрова політика виходить на лідируючі позиції серед чинників конкурентоспроможності підприємства. Така ситуація склалася, оскільки на існуючому ринку сировина, нові технології та обладнання приблизно однаково доступні всім учасникам конкурентної боротьби, і тому особливості організації праці, відбору та підготовки персоналу, стимулювання більш ефективної діяльності працівників можуть стати ключовими перевагами, що забезпечують перемогу над конкурентами.

Останнім часом керівники вітчизняних підприємств переймають досвід іноземних колег в сфері формування та провадження кадрової політики на своїх підприємствах. Цьому також сприяє поширення економічної активності багатьох українських підприємств на світовій арені